

алкогольних та наркотичних речовин, протиправна та злочинна діяльність, суїцидальна поведінка та інше.

Список бібліографічних посилань

1. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. А. Й. Капської. Київ : Центр учб. літ., 2009. 488 с.
2. Психология ранней юности: учеб. /под ред. И. С. Кона. М. : Посвящение, 1989. 255 с.
3. Макаренко О. М., Андрейчева А. О. Поняття девіантної поведінки в соціальному та психологічному аспектах. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 125. С. 61–64.
4. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків / за ред. Л. І. Міщик, З. Г. Білоусової. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 108 с.
5. Духовні проблеми дітей України : монографія / за ред. Ж. В. Петрочко. Київ : Калита, 2005. 108 с.
6. Соціальна педагогіка. Курс лекцій / за ред. Н. А. Сейко. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 260 с.

Одержано 25.03.2019

Рассмотрено понятие девиантного поведения подростков в его социальном и психологическом аспектах, установлены основные причины возникновения этого явления.

Ключевые слова: подростки, девиация, норма, дезадаптация.

УДК 316.614-029:3:378.091.8

Тетяна Леонідівна ШЕПЕЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Криворізького факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8915-8383>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Здійснено теоретичний аналіз проблеми соціалізації особистості у контексті освітнього процесу, розкрито сутність поняття «соціалізація», охарактеризовано соціально-психологічний аспект соціалізації студентів у навчальному процесі вищої школи.

Ключові слова: соціалізація, освітній процес, взаємодія, взаємовідносини, соціально-психологічна соціалізація.

Нестабільність сучасного соціального розвитку суспільства, пов'язаного з появою таких негативних явищ як безробіття, невинуватеність, деідеологізація, порушення моральних орієнтирів виявила непідготовленість значної частини студентської молоді до сприйняття суттєвих змін в суспільній системі цінностей, що потребує переосмислення функціонування особистості в нових соціальних умовах. У зв'язку з цим підвищується роль і відповідальність вищої школи, освітній процес у якій повинен стати формуючим чинником соціалізації особистості студента.

У наукових дослідженнях чітко прослідковується два концептуально різних підходи до феномена соціалізації, в основу яких покладено принцип взаємодії особистості і суспільства. На цій основі виділяють суб'єкт-об'єктний і суб'єкт-суб'єктний підходи. Суб'єкт-об'єктний підхід соціалізації визначається як складний і багатограний процес «входження індивіда в соціальне середовище», «засвоєння ним соціальних впливів», «прилучення його до системи соціальних зв'язків» [2, с. 274–278]; «вільне та активне включення індивіда в соціальне середовище, в якому створені умови для його самореалізації і самоутвердження» [5, с. 10–11].

Суб'єкт-суб'єктний підхід ґрунтується на розумінні соціалізації як двостороннього процесу, в якому життєвий шлях людини – це шлях «самовибудовування, самовизначення в системі життєвих (соціальних) відношень, шлях самоактуалізації в процесі діяльнійсної взаємодії зі світом» [3, с. 29], «це розвиток людини, становлення її особистості як активного й свідомого суб'єкта людської історії» [5, с. 158]. Суб'єкт-суб'єктний підхід до процесу соціалізації фокусується на контенті «активного перетворення і застосування у нових соціальних ситуаціях засвоєних соціальних ролей, норм, цінностей, способів соціального самовизначення» [4, с. 158].

На основі теоретичного узагальнення соціалізацію особистості розглядаємо як двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему соціальних відносин шляхом засвоєння та активного самостійного відтворення соціально досвіду і цих відносин, у ході яких відбувається становлення унікальної неповторної особистості як соціального індивіда.

Якщо виходити з того, що соціалізація за своїм змістом є процесом становлення особистості, то це становлення, перш за все, відбувається в сфері діяльності, домінуючим видом якої у вищій школі виступає навчально-пізнавальна діяльність, в якій здійснюється

засвоєння студентами соціального досвіду, перетворення його у власні цінності, відбувається взаємовплив учасників у процесі спільної діяльності, на основі чого складається міжособистісна взаємодія. У процесі міжособистісної взаємодії формуються міжособистісні відносини, які як безпосередній або опосередкований зв'язок індивіда з іншими людьми, являють собою специфічну для людини, як суб'єкта практики, властивість, що пов'язана з соціально-психологічним рівнем соціалізації.

За характеристикою С. Л. Рубінштейна, «... людина – це люди в їх взаємовідносинах одне з іншим. Серце людини все зіткане з його людських відносин до інших людей; те, чого вона варта, цілком визначається тим, до яких людських відносин людина прагне, які відносини до людей, до іншої людини вона здатна встановлювати» [5, с. 263].

У цьому контексті соціалізацію необхідно розглядати у зв'язку з формуванням особистості в процесі взаємодії та взаємовпливу соціальних груп, колективів і особистості. Реальною групою, яка існує в певній системі суспільних відносин, і є для студента важливим соціальним інститутом, члени якої взаємопов'язані спільними цінностями, спільною навчально-професійною діяльністю, взаємозалежні у способі життя, виступає колектив студентської академічної групи, в якому проходить процес соціалізації особистості. Після входження у групу особистість соціалізується (через соціальну групу суспільні явища впливають на особистість): вона набуває досвіду міжособистісних відносин; відбувається зміна поглядів, звичок, поведінки; формуються її соціально значущі якості. Наявні в групі соціально значимі цінності, виступають одним з регуляторів поведінки особистості, оскільки вона забезпечує включення студентів у широкий соціальний контекст – через групу відбувається презентація загальнолюдських і суспільних цінностей.

Проте, сприйняття групових соціалізуючих впливів визначається не механічною орієнтацією студента на соціум, а специфікою вияву індивідуальних особливостей. Як зауважував С. Л. Рубінштейн, « усі впливи – це причини другого порядку, сама можливість тих чи інших впливів залежить від внутрішніх умов» [1, с. 94]. В силу цього об'єктивна включеність студента в систему групових міжособистісних відносин завжди відзначається своєю суб'єктивністю. Студент не просто пристосовується до чужої думки, а виробляє свою позицію, що сприяє формуванню таких соціально-психологічних якостей особистості як критичність, незалежність дій і суджень, здатність розрізняти і координувати різні точки зору. Тобто «індивід змінюється в процесі взаємодії з об'єктивними умовами його життєдіяльності, але

змінюється як даний індивід, у характерний для нього бік, типовим для нього способом» [1, с. 202].

Таким чином, соціалізація являє собою складний соціально-психологічний феномен, який одночасно є процесом і результатом становлення, розвитку та самозміни особистості у діяльності та взаємодії з іншими людьми під час засвоєння соціального досвіду протягом усього життя. Індивід у освітньому процесі вищої школи, засвоюючи соціальний досвід, перетворює його у власні цінності й орієнтації, стає впливовим соціалізуючим чинником розвитку особистості студента.

Список бібліографічних посилань

1. Альбуханова-Славская К. А. О субъекте психической деятельности // Методологические проблемы психологии. М. : Наука, 1973. 288 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. М. : Аспект Пресс, 1998. 278 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М. : Смысл, 2010. 511 с.
4. Практикум по социальной психологии / под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. М. : Педагогика-Пресс, 1997. 440 с.
5. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. М. : Педагогика, 1973. 350 с.
6. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. А. Й. Капської. Київ : Центр учб. літ., 2003. 256 с.

Одержано 17.03.2019

Осуществлен теоретический анализ проблемы социализации личности, в контексте образовательного процесса раскрыта сущность понятия «социализация», охарактеризован социально-психологический аспект социализации в учебном процессе высшей школы.
Ключевые слова: социализация, образовательный процесс, взаимодействие, взаимоотношения, социально-психологическая социализация.